

הלכות שבת סימן רפו

128 באר הגולה

ואם התפלל אותה אחר שבע שעות נקרא פושע, ואף-על-פי-כן יצא ידי חובתו, מפני שזמנה כל היום. וְאִם שָׁכַח וְלֹא הִתְפַּלֵּל עַד שֶׁעָבַר כָּל זְמַנָּה, (ג) אִין לָהּ תַּשְׁלוּמִין. (ד) וְיֵשׁ בָּהּ נִשְׁיאת כַּפַּיִם: הגה ואם התפלל אותה קודם תפלת שחרית, (ה) יצא (אהל מועד בשם הרשב"א ור"י פ' תפלת השחר): ב (ו) הַכֵּל יְחִיד חֵיב לְהִתְפַּלֵּל [*] תפלת המוספין, בין אם יש צבור בעיר או לא: הגה ואחר-כך [*] חזר השליט-צבור התפלה כמו בשאר תפלות (כ"י בשם שו"ת לילקוט): ג ימקור (ב) הַלְטֵעִם קֹדֶם תַּפְּלַת הַמוֹסְפִין, דהיינו (ז) *אכילת (ז) פירות או אפילו (ג) (ח) פת מועט, אפילו טעימה שיש בה (ט) כדי לסעד הלב, אכל סעודה (ז) אסור: ד יהיו לפניו שתי תפלות אחת של מנחה ואחת של מוספין, בגון שאחר מלהתפלל תפלת מוסף *עד שיש שעות (ומקצה, טז) שהוא זמן תפלת מנחה, צריך להתפלל (י) של מנחה תחלה ואחר-כך של מוסף. הגה ומיהו, אם הקדים של מוסף, (יא) יצא (כ"י בשם הרשב"א). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דִּהְיוּ בְּזָקָא שְׁצָרִיף עָתָה לְהִתְפַּלֵּל שְׁחִיחָן, (יב) בגון שרופצה לאכל ואסור לו לאכל עד שיתפלל מנחה, אכל אם אינו צריך עתה להתפלל מנחה יכול להקדים של מוסף. הגה ומיהו, (יג) אם הגיע מנחה קטנה, יתפלל מנחה (ס) [ס] תחלה (הר"י הור"א"ש בשם ירושלמי). וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה שָׂאִין עוֹשִׂים בֶּן בְּצִבּוֹר

באר היטב

(ב) לטעם. הינו כשקראש, אכל בלא קדוש אסור, כמ"ש סימן רע"א, ע"ת: (3) פירות. אע"ג דאין קדוש אלא במקום סעודה ואכילת פירות לא מהני, כמש"ל סימן רע"א ס"ה, ו"ל שישתה כוס וזו אכילת כמ"ש שם: (ג) פת מועט. אפילו כפיצה. כמש"ל סימן רע"א ס"ג, מ"א. והבאר היטב אשר לפני כתב: ג"ל בציצה, וקראו: עין סימן רע"א ס"ה, כנחנו, דשם ק"י כזיה לענין דלחיי קדוש במקום סעודה, א"כ סבור הוא דה"ה באן נמי לא יאכל אלא בציצה: ולא נ"ק: (7) אסור. והב"ח כתב להמיר אפילו לקבץ סעודה קדם מוסף אם מקדש, והש"י אסור מדינא לקבץ סעודה קדם מוסף, ע"ש: (8) תחלה. ואם אין שהות להתפלל שתיקם יתפלל מוסף, דמנחה יש לה תשלומין, מ"א:

משנה ברורה

(א) זמן הקרבת המוסף היה לכתחלה עד סוף שבעה: (ג) אין לה תשלומין. פיון (3) שנובד בה קרבן מוסף, וקרבן מוסף אין לה תשלומין, מה שאין כן שאר תפלות שלא נזכר בהם קרבן כלל יש להן תשלומין, כמ"ש שכתוב סימן קח: (ד) ויש בה נשיאת כפיים. הינו דנשואין כפיים במוסף כמו בשחרית, וכמ"ל בסימן קכט. ועין שם בסימן קכח סעיף מד בהג"ה, דבכל קרינותיו אין להגין לשא כפיים בשבת בלילה: (ה) יצא. דקרבן מוסף זמנו מתחלת היום עד הערב, (ג) אלא דאסור להקדים שום קרבן לכתחלה לקרבן תמיד של שחר, ובדיעבד יצא: ב (ו) כל יחיד וכו'. דלא תיקא דהואיל דהוא במקום הקרבת הקרבן, לא תשלה המצוה רק על הצבור שבעיר ולא על היחיד, קא משמע לן דלא צריכין הכי: ג (ז) אכילת פירות. ואף-על-פי-כך דלאחר תפלת שחרית (ד) כבר נחתב בקדוש⁽¹⁰⁾ ואסור לאכל ולשתות מקדם, ואין קדוש אלא במקום סעודה? יש לומר דדי כשישנה כוס וזו אחר הקדוש, דגם זהו מקרי סעודה, כמ"ל סימן רע"א, ואחר-כך יאכל הפירות: או בשאין לו זמן כל-כך, (ס) יש לסמוך על הפוסקים דסבינא להו דדי כשישנה כל הפוסק וזו של קדוש שמחזיק רביעית, דזהו מקרי גס"פ קדוש במקום סעודה⁽¹¹⁾: (ח) פת מועט. דהינו (ו) כפיצה, דכל זה הוא בכלל אכילת צראי⁽¹²⁾, (ז) וכל-שכן אם אוכל מיני תרומה מחמשת המינים דשרי: (ט) כדי לסעד הלב. דהינו שאוכל פירות הרבה, (ח) דאכילת פירות לא מקרי קבע, (ט) ונראה, דאם חלש לבו יכול גם פת לאכל עד שתתישב דעתו, אף שהוא יותר מכפיצה. כתב באליה רבה והובא בשערי-תשובה, דאם חלש לבו ואין לו זמן ולא שאר דבר לקדש עליו, רשאי לאכל פירות והוא הדין מיני תרומה מחמשת מינים קדם מוסף אף בלי קדוש, אבל בלאו הכי אין להקל⁽¹³⁾: ד (י) של מנחה תחלה. שהוא תדיר⁽¹⁴⁾: (יא) יצא. דהא דתדיר קודם הוא רק למצוה ולכתחלה ולא לעובדא בדיעבד: (יב) בגון שרופצה לאכל. לפי מה דמסיק הרמ"א לעיל בסימן רלב סעיף ב בהג"ה, אין לאסור לאכל קדם מנחה כשהגיע זמן מנחה גדולה אלא בסעודה גדולה, וסעודת שבת לא מקרי סעודה גדולה⁽¹⁵⁾ [פי אם סעודת נשואין⁽¹⁶⁾ או בריח מילה⁽¹⁷⁾], ולא תלשינן שמה נפשע, ובפרט האידנא דסומכין על קריאה לבית-הכנסת למנחה, אין צריך להתפלל עתה מנחה: (יג) אם הגיע וכו'. ואם הוא סמוך לערב ואין לו שהות להתפלל שתיקם,

שער הציון

(א) לבוש: (3) בית-יוסף: (ג) מנחות מ"ט, והובא בהג"א: (ד) מנא אברהם וכו': (ה) הינו בקדוש של שחרית, עין לעיל ברע"ג באחרונים דהרבה סבינא להו כהבית-יוסף ורמ"א דבזה מקום סעודה, ובשחרית בודאי יכול לסמוך עליו: (ו) מנא אברהם: (ז) אחרונים, וסתמו ולא בארו עד כמה קרא פנה אכילת צראי, וצין בסימן תרל"ט לגבי אזהרה שכתב שם בזה, והוא הדין הקא⁽¹⁴⁾: (ח) לקמן בסימן תרל"ט: (ט) עין במגן אברהם מה שכתב בשם הב"ח דסבינא לה דמדינא קדם מוסף סמוך לקדש ולסעד, ואף שהמגן-אברהם מפרק עליו בזה, והש"י ועוד אחרונים חולקין עליו בזה וסוברין בדעת השולחן-ערוך, הלא פיון חלש לבו יש להקל, עין בשולחן-ערוך סימן פט סעיף ד והסמ"אם כלל טז דין א, והקדמ מוסף בודאי אין להחמיר:

שערי תשובה

[*] תפלת המוספין. עין בגמ"א סימן רל"ג, כששפסיד בסמיכת המצות צריך לשל דיו שנית לתפלת המוספין, אם לא שידע שלא חסיד דעתו. ועין בשערי-אפים שער י סעיף נד: [*] חזר הש"ץ התפלה כו'. מהניגים לוטר קדשה קתר בשבת יאקרו עם צמך ונאכל כ"י ובריה אמרו וצמך ונאכל, כ"כ נדחשקן סימן קל"ד בשם הרב הקסיד מוה"ר דוד גולדמן, ועין מ"ש פנה בבר"י וכתב ש"י שצ"ל תמידים קסדון, מלת תמידים כמ"ש לבסוף, וכה שנופס בגין צפ"ה הוא קעות, ע"ש: [א] לטעם. עין בה"ס. ועין בא"ד דאם אין לו זמן ופת רק פירות וחליש לבה, רשאי לטעם קדם קדוש קדם מוסף, ע"ש, ואי לא חליש לבה אין להקל: [ב] תחלה. עין בה"ס. וכתב בית-החידושים: מי שתפלת המוספין בצבור לפניו וקראוהו למיל הכן, יתפלל מוסף בצבור ואח"כ ילך לבדו, אם לא שיש לחש שתדחה המילה מופנה, ע"ש: ונראה דבמקום שפלין בבחי"ו וברבים כמתנים עד אחר המילה אין לו לעשות כן, מפני טעות

באר הלכה

יכול לאחר ואחר-כך להתפלל. ולכאורה נדעת המחבר לקמן בדעה א' הלא צריך להתפלל מנחה מקדש⁽¹⁰⁾, ותהיה התפלה שלא בצורך הקרבה אף אם יתפלל מוסף גם-כן בזה שבע? ויש לומר, דמכל מקום פושע לא מקרי פיון שיעקר התפלה לא אחר זמנה, אבל לכתחלה בודאי נכון להזכיר שלא יבוא לזה דבזה זו. ועין בש"י ברכות כ"ח דבר הפתחיל מחפלה⁽⁸⁾, והשולחן-ערוך סתם בדברי תרומים: * אכילת פירות. הינו אחר קדוש. ועין במשנה ברורה, דאם אין לו מה מינים לאכל אחר הקדוש יראה על-כ"ל פנים לשתות כל הפוסק של זין, ואפילו בכחן שצריך לשא בפיו במוסף גס"פ סמוך לשתות רביעית וזין שלמה, דבדנא יש בו גס"פ מים. ועין לעיל בסימן קכח סעיף לח מה שכתבנו שם במשנה ברורה אודות יין-שרף: * עד שיש שעות ומקצה. ואם אחר עד סוף לשבע, מסתפק בפריימגרים, דאולי בזה בכל גוני מוסף קודם

הלכות שבת סימן רפז רפה

ביאורים ומוספים

במקומות שנהגים לומר 'לכה דודי' ומסיימים בו 'בואי כלה' שכתב לעיל (סי' רס"א ס"ק לא) שנחשב כקבלת שבת, לכאורה צריך האב"ל להיכנס לבית הכנסת לפני 'בואי בשלום' (הערת ש"ס פס"ה הע' צ'). ובמקומות שנאחרים לומר 'מזמור שיר ליום השבת' לאחר שקיעת החמה, כתב הגרש"ז אייערברך (ש"ס פס"ה הע' צד), שלכאורה אי אפשר לנחמו כיון שכבר שקעה החמה, וזה כאבילות בפרהסיא, וכן מדרש שלא יכנס האב"ל לבית הכנסת לפני זה, ובפרט אם הוא איש נכבד שניכר שעמידתו בחוץ היא נפני אבילותו, שנראה כאבילות בפרהסיא. ולכן הורה שלמעשה באופן זה עדיף שילך קצת בחוץ, שלא תהיה ניכרת כל כך עמידתו בחוץ.

והשנכנס לבית הכנסת בליל שבת לאחר שניחמוהו, דעת הט"ז (בהקדמה לסי' תקכו) שלאחר שכבר קיבל שבת לא ישנה את מקומו, ולדעת הש"ך (י"ד סי' שצ"ג ס"ק ז') שגם בשבת משנה מקומו, כתב הא"ר (סי' תקמח ס"ז ז') שאף כשנכנס לאחר שניחמוהו ישנה את מקומו, ולמעשה הורה הגרש"ז אייערברך (ש"ס פס"ה הע' קד), שבלייל שבת כשנכנס האב"ל לבית הכנסת לאחר שניחמוהו, שישב במקומו הרגיל כדי שלא יראה כאבילות בפרהסיא, כיון שכל הקהל כבר נמצא בבית הכנסת וניכר לכולם שמשנה את מקומו, וכשבת בבקר יקדים לבוא לבית הכנסת וישנה את מקומו.

ואם האב"ל הוא אדם חשוב כגון 'המרא דאתרא' שרגילים הקהל לברכו כל שבת בברכת 'שבת שלום', הורה הגרש"ז אייערברך (ש"ס הע' נב) שכל שבת לא יראה כאבילות בפרהסיא, מותר לקהל לברכו גם בשבת זו בברכת 'שבת שלום'.

סימן רפה

דין תענית, ודין תענית חלום בשבת

[משנ"ב ס"ק א]

האוכל אחר שש שעות⁽¹⁾ וכו', כמו תענית בשבת⁽²⁾ וכו', ואם טעים מידי קלם תפלת מוסף⁽³⁾, מפר להתאחר יותר מלש שעות⁽⁴⁾.

(1) ושעת אלו, לא ביאר המשנ"ב כאן ממתי מונים אותן, אבל לעיל (סי' קמ ס"ק ב) לענין המתאחר מלסעוד בימות החול לאחר שש שעות, כתב שאם קם ממטתו אחרי עמוד השחר, אין מחשבים את השעות מתחילת היום אלא משעה שקם ממטתו, ומקור דבריו במג"א (ש"ס ס"ק א), והוסיף המג"א שהוא הדין לענין תענית בשבת. אולם במשנ"ב להלן (סי' ב) משמע שלא סמך על דברי המג"א לענינו לנהלל בשבת במי שקם אחרי עלות השחר לאחר סעודתו עד אחרי חצות, שהרי הביא את דברי הא"ר שהקל כלומר או מתפלל, והוא התיירץ השני שבא"ר, ולא הביא את תירוצו הראשון שבו כתב להקל על פי המג"א הנ"ל.

(2) ומטעם זה, אף שלענין אמירת שנים מקרא ואחד תרגום, כתב השו"ע לעיל (סי' רפה ס"ד) שמצוה כן המובחר לסיימה קודם סעודת שבת, על כל פנים אם מחמת כן תתעכב אכילתו עד אחרי חצות, כתב לעיל (ש"ס ס"ק ט) שיאכל סעודת שבת קודם שיסיים שנים מקרא ואחד תרגום. (3) ובטעימה זו, הכתפק הפמ"ג (סי' קנ"א ס"ק ג) אם די בשתיית משקה או שצריך לאכול דוקא פת ובשעור של כביצה, והקצות השלחן (סי' צ' בדה"ש ס"ק א) כתב שאף לדעת הפמ"ג הנ"ל דאי ששתיית מים אינה בכלל טעימה, אבל המטה אפרים (סי' תקצ"ו אלף חמנן ס"ק ב) כתב שבשעת הדחק אפילו שתה רק מים כבר יצא מכלל תענית בשבת, והערוך השלחן (סי' א) כתב שאפילו שתה חמץ קודם התפילה יצא מכלל תענית.

(4) ואכילת סעודה לאחר חצות, משמע לקמן (סי' שלד ס"ק ב) לענין ההיתר להציל מהוליקה לצורך סעודת שבת, שלדעת הבי"ח אינו יוצא בה ידי חובת סעודת שבת, והוסיף המשנ"ב שם שהפמ"ג מפקפק בזה.

המשך במילואים עמוד 23

[משנ"ב ס"ק יג]

מה שאין כן במוסף⁽¹⁾.

(20) וביום חול אם לא התפלל שחרית ועומד לפני סוף זמן מנחה, ואין זמן להתפלל את שתייתו, הכתפק הצ"ח (ברכות כו, ב) האם יתפלל מנחה שומנה עכשיו או יתפלל תפילת תשלומין של שחרית, ותפילת מנחה ישרים בערבית. והשאניא (סי' יט) כתב שיתפלל עכשיו תפילת מנחה, משום שכמו שהדין שאם הקדים את תפילת התשלומין לתפילת החובה לא יצא ידי חובתו, כל שכן שאם התפלל תפילת תשלומין לבד ולא התפלל את תפילת החובה בומנה, שלא יצא ידי חובתו.

[משנ"ב ס"ק יד]

פרש"י, בפ"ק ימים להתפלל מנחה ק"מ מוסף אפילו ק"מ תפילות⁽¹⁾. כאן לא הכריע המשנ"ב אם כדעה הראשונה כשרע או כדעה השנייה, ואמנם לעיל (סי' קח ס"ק טז) לענין יחיד ששכח להתפלל שחרית ומוסף ונזכר בהגיע זמן תפילת מנחה, כתב כדעה הראשונה בשרע כאן, שיתפלל תחילה תפילת מנחה ואחר כך מוסף. ולענין ציבור שלא התפללו תפילת מוסף ומנחה והגיע זמן תפילת מנחה, כתב לקמן (סי' תרכ ס"ק ב) שיתפללו קודם מוסף ואחר כך מנחה, וראה מה שכתבנו שם.

סימן רפז

נחום אבלים ובקור חולים בשבת

[משנ"ב ס"ק א]

בקשי התירוי לנחם אבלים ולבקור חולים בשבת⁽¹⁾.

(1) ובטעם הדבר, כתב המג"א (ס"ק א) שחששו שמא יבואו לזעוק בשבת, וביאר השבט יהודה (י"ד סי' שלה ס"ז), שמתוך כך יבקש עליו רחמים, וזה נחשב בקשת צרכיו שאסורה בשבת.

[משנ"ב ס"ק ג]

אפקודי חולים קצ"י⁽²⁾ וכו', דרשאי לומר 'המקום הנקדק'⁽³⁾ וכו', צאו נגד האבלי⁽⁴⁾, דאין להזכיר אבילות בפ"ה ס"ק א⁽⁵⁾.

(2) וכן כשעושים בשבת 'מי שברך' לחולה שאין בו סכנה, כתב לקמן (סי' רפח ס"ק כח) שמסיף ואומר 'שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא', ומה שכתב הרמ"א שאין צריך להוסיף בשבת 'ורחמי מרובים', כאן במשנ"ב לא השיג על כך, אמנם בספרו אהבת חסד (ח"ג פ"ג) כתב שיש להוסיף זאת בשבת.

וכן כשמבקור חולה ביום טוב, כתב המקור חיים שיש לומר 'שבת היא מלזעוק', כיון שגם יום טוב הוא בכלל שבת. אבל האדרי"ת (ספר זכרון שיה תפילה ע"י קמו) כתב שאין צריך לומר כן, כיון שביום טוב הקלו בשאלת צרכיו יותר משבת, וכמו שאומרים ביום טוב בשעת הוצאת הספר תורה 'רבותנו של עולם', שיש בו שאלת צרכיו.

ובאמירת 'מי שברך' לחולה בראש השנה ויום כיפור, כתב המטה אפרים (סי' תקפד ס"ה) שאפילו חלים ימים אלו בשבת, לא אומרים בהם 'שבת היא מלזעוק', כיון שימים אלו הם ימי דין ומותר לבקש רחמים. והוסיף באלף למטה (ס"ק א), שאודבה ראוי להתפלל על חולים ביום הדין ואף כשחל בשבת.

(3) ובטעם הדבר שהקלו שיכול לנחם את האבלים בדרך שמנחם בימות החול, ביאר המחצה"ש כיון שהמת לא ישוב, לכן אין חשש שיבא לזעוק בשבת, כמו כן צער האבלים לא יתרבה יותר על ידי נחום האבלים. אבל כשמבקור את החולה יש חשש שהמבקור יבוא לזעוק בשבת על החולה.

(4) מנהג זה, הוא כמו שכתבו הבאר הגולה (י"ד סי' שצ"ג ס"ק י) והערוך השלחן (י"ד סי' ת"ה), שהאב"ל ממתין כפתח בית הכנסת, וקודם שאומרים 'מזמור שיר ליום השבת' מכריז השמש על בואו ומנחמים אותו בשעת כניסתו.

וכל זה במקומות שמקבלים את השבת באמירת 'מזמור שיר וכו', אבל

הלכות שבת סימן רפד רפה

המשך מעמוד קודם

[משנ"ב ס"ק ג]

רוצה לומר, אף-על-פי שאין בו תרומה¹².

12) ולכאורה צריך ביאור, שהרי בכל החומשים יש תרגום אונקלוס על הפסוק "עשרות הדיבן" (במדבר לב ג), והמהד"ץ חיות (ברכות ח, ב) והמסורת השני (שם) כתבו, שיש להגיה שהכונה לדיבן ועשרות שבסוף הפרק (שם לד), שבזה לא הוסיף התרגום כלום, וראה בהע' הבאה.

שכשאומר שמירת יאמר בניגודו, ובמשנ"ב להלן (ס"ק ז) כתב שאינו מעבב לקראתו בטעמי המקרא.

11) והטעם שעדיף לקרוא בספר תורה, כתב בשו"ת הרדב"ז (ח"ג סי' תקט) [אשר ממנו מקור דין זה במצוין בשע"צ ס"ק ב], שהוא מכיון שיש לספר תורה קדושה מרובה [וראה ט"ז ס"ק ב ומשנ"ב שם]. והוסיף, שמכיון שמצות כתיבת ס"ת היא כדי שיקראו בה, עדיף לקרוא בס"ת שבתוך ביתו.

הלכות שבת סימן רפה

המשך מעמוד 126

שאי אפשר להתחיל לקרוא שמירת משבת שלפני יום טוב, כיון שבשבת שלאחר מכן לא יקראו פרשה זו אלא את הקריאה של שבת חול המועד, ומ"מ בדיעבד אם התחיל לקרוא משבת שלפני כן, אין צריך לחזור ולקרואה. מאידך, בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' עח) כתב, שאפשר להתחיל לקרוא שמירת כבר משבת שלפני יום טוב, שהרי בה מתחילים לקרוא פרשה זו במנחה, וכן הורה הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פ"ז ס"א).

27) ואם לא קרא שמירת בשבת קודם מנחה, כתב הקצות השלחן (שם) שיקרא אחרי מנחה, ולא יסמוך לקרוא אחרי שבת כדעת הסוברים שאפשר לקרוא עד יום רביעי כמבואר בשו"ע, משום שאין זה אלא בדיעבד, וכן משמע להלן (ס"ק יב) שכתב שלכתחילה לכולי עלמא יש לקרוא שמירת בשבת.

28) ובשבת חול המועד, שאין קוראים בו מסדר הפרשיות אלא קריאה של שבת חול המועד, דעת הגר"ש אלישיב (הערות למסכת ברכות ח)

הלכות שבת סימן רפו

המשך מעמוד 128

[משנ"ב ס"ק ט]

ק"מ מוסף אף פלי קדוש, אצל פלאו ק"מ אין להקל¹⁵.

15) אולם אם אין לו כלל במה לקרש אף לאחר שהתפלל מוסף, כתב השו"ע לקמן (סי' רפט ס"ב) שמותר לכל אדם לאכול בלי קידוש, וביאר המשנ"ב שם (ס"ק ז) שהוא כדי שלא לבטל מצות עונג שבת.

[משנ"ב ס"ק י]

שהוא תדיר¹⁶.

16) ואם לא התפלל תפילת שחרית ומוסף והגיע זמן תפילת מנחה, כתב לעיל (סי' קח ס"ק טז) שיתפלל תפילת מנחה ואחר כך מוסף ולאחר מכן שחרית. ומה שמקדים תפילת מוסף לתפילת שחרית, ביאר הא"ר (שם ס"ק ו) שתפילת מוסף עדיין לא עבר זמנה, מה שאין כן תפילת שחרית שכבר עבר זמנה ומתפלל אותה רק בתורת תשלומין.

[משנ"ב ס"ק יב]

לא מקרי סעודה גדולה¹⁷ וכו', סעודה נשואין¹⁸ או פירות מילה¹⁹. 17) וסעודת יום טוב, כתב לעיל (סי' רלב ס"ק כד) שגם היא לא נקראת סעודה גדולה, וכשע"צ שם (ס"ק כא) הביא, שהחיי אדם כתב שנקראת סעודה גדולה, וכתב על זה השע"צ שדבריו צ"ע, שהרי מבואר בבית יוסף (שם) שסעודת ירט לא נקראת סעודה גדולה.

18) ואין הכוונה לסעודת הנשואין עצמה, שהרי אין נושאין נשים בשבת, אלא ביאר הפתח הדביר (סי' רלב אות י) שהכוונה לסעודת שבע בברכת.

19) וכן סעודת פדיון הבן, כתב לעיל (סי' רלב ס"ק כד) שאם ישנם הרבה אנשים ולכן נמשך זמן הסעודה, נקראת סעודה גדולה.

ובשו"ת שלמת חיים (סי' רנה) כתב, שהרצתה להחמיר כדעת הגר"א בודאי נכון לחזור ולקדש קודם הסעודה.

[משנ"ב ס"ק ח]

דכל זה הוא בכלל אכילת צראי¹³.

13) ואם יעמיד שומר שחכיר לו להתפלל מוסף אחר שאכל, כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' רנה) שמדברי הגר"א כאן נראה שלא מועילה עצת זו.

[שע"צ ס"ק ז]

ועין בסימן תרל"ט לגבי סף מה שכתבנו שם בזה, והוא מדין סף¹⁴.

14) שכתב שם (בס"ק טו) לענין דיוב אכילה בסוכה, שהאוכל תבשיל העשוי מה' מיני דגן, לדעת השו"ע צריך דוקא שיקבע סעודתו על זה, ולדעת המג"א דינו כפת, שיותר מכביצה חייב בסוכה, ולענין פת הבאה בכיסנין כתב (שם) שאם אוכל יותר מכביצה חייב בסוכה.

ולענין אכילה קודם תפילת מנחה, כתב במשנ"ב לעיל (סי' רלב ס"ק לז) שמותר לאכול מתבשיל העשוי מחמושת מיני דגן אפילו בכמות מרובה כל עוד שלא קבע עליו סעודה, וכמו אכילת פירות.

ומה שנהגים לחזק ולעשות קידוש בבית הכנסת בשמחת תורה וכו' קודם תפילת מוסף, ולאכול פת הבאה בכיסנין אפילו יותר משיעור כביצה, ביאר הגרש"ו אויערבך (שש"כ פניב הע' נב) שאין לחשוש שמה ישבח להתפלל, כיון שברבים יזכירו אחד לשני [וכמו שכתב המשנ"ב לקמן בהקדמתו לס' תרסט]. והוסיף הגרש"ו אויערבך (בחי' שם) שאף יחידים ההולכים לביתם בשמחת תורה ומקדשים ואוכלים פת הבאה בכיסנין יותר מכביצה, סומכים על זה שכשיש זמן קבוע לתפילה מותר, וכמו שכתב בשע"צ לעיל (סי' רלה ס"ק יט).

הלכות שבת סימן רפו רפו רפה

המשך מעמוד סה

בלילה לתאבן, וחל ערב פסח בשבת, כתב לקמן (סי' תע ס"ק יא) שלא כדאי שיבטל סעודת שבת לגמרי בשביל זה, ויהיה לאכול באופן שלא יפריע לו לאכול מצה בלילה לתאבן.

[ביה"ל ד"ה אסור]

אם הוא רק מדברי קבלה וכו', או הוא מקאוריתא, נשן לקמן בסימן תיה חקע"ז. (7) שכתב השו"ע לקמן (סי' תקע ס"ג), שאיסור תענית בשבת ויום טוב הוא מדאורייתא, ולכן מי שנשבע להתענות בפירוש בשבת או ביום טוב, לא חלה עליו התענית, אבל אם נשבע להתענות ביום שאיסור התענית בו מדרבנן, כתב השו"ע (שם), ובסי' תיה ס"ג) ששבוועתו חלה הצריך להתענות בו.

[משנ"ב ס"ק ב]

ומקל-שכן ביום טוב, מלבד בראש-השנה.

(5) וכן כתב לקמן (סי' תקצו ס"ק ב) שמותר להתענות בראש השנה כשמתפלל עד חצות, וכמו שכתב הרמ"א לקמן (סי' תקפד ס"א), והוסיף שם (סי' ה) שדוקא בפזיזים ותפילות מותר להאריך בראש השנה אף לאחר חצות, אבל בניגונים אין להאריך. ואם חל ראש השנה בשבת, כתב (שם) שלא יאריך לאחר חצות.

[משנ"ב ס"ק ג]

וכמעט קרוב לאסור תאכליה, כיון ששם שער שיעור לוי.

(6) ולענין איסונים שצריך להתענות בערב פסח כדי שיוכל לאכול מצה

הלכות שבת סימן רפה רפה רפט

המשך מעמוד 132

לקדש אפילו על משקה שאינו חמר מדינה.

[ביה"ל ד"ה חובת קדוש]

וקדלציל סימן פט ס"ף ג, פשוט דצריך לקדש מקדלה.

(13) ובביאור דבריו כתב בשו"ת אגרות משה (אורח חיים סי' כח), שאף שהיה מקום לומר שחכמים לא תיקנו חיוב קידוש אלא בעת שהיא זמן סעודה של כולם, ולא בזמן שאין הרבים רגילים לאכול בו, כגון כאן שהוא קודם תפילה, מימ הדין הוא שחובה לקדש באופן זה אף קודם התפילה. וחולה שדי לו במוזנות מבושלים שאין עליהם שם פת, כתב בשו"ת אגרות משה (שם סי' כו) שלא יקדש, כיון שאין זו סעודה, ונמצא החולה שותה יין קודם התפילה לחינם. מאידך, דעת הגרש"ז איערבך (ששי"ב פ"ב הע' לז) שאם צריך החולה לאכול מזונות מבושלים, עדיף שקדש ויאכל עוגה מאשר שיאכל דיסה כדי צרכו בלא קידוש, שהרי לדעת חמ"א אף אכילה זו נחשבת סעודה.

אולם אם די לו באכילת פירות ואינו צריך לאכול כית דגן, דעת הגרש"ז איערבך (שם פ"ב הע' צג) שאפשר שנחשב החולה כאילו אסור בסעודה, ולא חלה עליו חובת קידוש. וכן כתב הגר"ח קניבסקי (שבת לישראל שאלה מא עמ' תעו) שחולה הצריך לאכול פירות לפני התפילה יאכלם בלא קידוש, שבאופן זה לא נחשב הקידוש כקידוש במקום סעודה.

וכן חולה שיוכל לאכול כל כוית וכוית בזמן של יותר מכדי אכילת פרס, דעת הגרש"ז איערבך (שם פ"ב), שיתכן שאין זה נחשב כלל סעודה, כמו שכתב המשנ"ב לקמן (סי' תקסח ס"ק ה) לענין תענית שלא הפסיד את תעניתו באכילה זו, ולמה יהיה מותר לקדש ולשתות יין, וסיים שלא מוכר דין זה בפוסקים וצ"ע.

ובאופן זה לא יועיל לצרף את דעת הסוברים שאשה חייבת בחפילה. וכן לשנות תה וקפה קודם התפילה כדי שיוכל לבחין דעתו ולהתפלל, כתב שם (סי' כב) שמותר, ובפרט במקומות שרגילים לשחות משקים אלו, ואין הדעת מתישבת בלעדיהם. והוסיף, שכל זה כששותה אותם בלא סוכר וחלב, אבל לשתותם עם סוכר או חלב אסור. וראה מה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק ח]

דנוהגין לתקל קנה בשחרית בקדינותו⁽¹⁰⁾ וכו', בד"ה יצל שקר⁽¹¹⁾. (10) וכן לגבי כוס ברכת המזון, כתב לעיל (סי' קפב ס"ק ו) שיש לסמוך על דעת המקילים לברך על שכר אף כשהיין מצוי, וכן כתב בביה"ל לקמן (סי' רצו ס"ב ד"ה אם הוא) לגבי הברכה, שמותר להבדיל על שכר כשהוא חביב.

(11) ובמדינות שבהן הי"ש הוא חמר מדינה, כתב המשנ"ב שם (סי' ל) שאפשר לקדש עליו ביום לכתחילה אם הוא חביב עליו, ומימי יש להחזיר שהכוס תחזיק רביעית, ושישתה מלא לוגמיו שהוא רב רביעית. ובשעת הדחק, שאינו יכול לשתות כמלא לוגמיו מן הי"ש, ואין לו יין ושאר משקים, כתב שם שאפשר לסמוך על דעת הסוברים ששתית כל המסובים מצטרפת למלא לוגמיו.

[שעה"צ ס"ק ט]

תלא בפיתיוס שכתב דעת הטור לתקל⁽¹²⁾.

(12) וראיתו, ממה שכתב הטור וז"ל אין לו יין יברך על השכר או שאר משקין תחילה, ולא הזכיר שהמשקים צריכים להיות חמר מדינה דוקא, וכמו שהזכיר לגבי קידוש הלילה, ומשמע שבשחרית מותר

הלכות שבת סימן רצנ רצנ רצד

המשך מעמוד 138

שהיא ברכה על החכמה, ואין מבקשים זיחנו מאתך עד שיבדיל, כפי הטעם השני שאין לבקש עד שיבדיל.

[ביה"ל ד"ה אומרים]

דעך תבדלה נתקן בתפלת ערבית ולא בתפלת שחרית⁽⁴⁾.

(4) ובביאור דברי רעק"א שסובר שאומר הברכה בתפילה הראשונה של ההשלמה בשחרית, כתב בחי' הגר"ח (סטנסיל סי' ב) שהברכה אינה מסדר תפילת ערבית של מוצאי שבת, אלא שתיקנה בתפילה הראשונה

(3) וכטעם הדבר שנוסח הברכה מתחיל באתה חונן ואחר כך מבדילים ולאחר מכן מבקשים זיחנו מאתך, ביאר הגר"א שהוא כדי לקיים את שני הטעמים שהזכיר במשנ"ב ובשעה"צ (סי' ב) שבגללם נקבעה ההברכה בתפילה בברכה זו, שלטעם שקבעה בברכה החכמה, יש לפתוח תחילה בחכמה ואחר כך להבדיל, שאם אין חכמה לא שייך להבדיל בין דבר לדבר, ולטעם שאסור לחבוע את צרכיו עד שיבדיל, צריך בתחילה להבדיל ואחר כך לבקש, ולכן מתחילים באתה חונן

